

**ZNANSTVENI I STRUČNI
SKUPOVI**

Znanstveni skup *Dr. Juraj Dobrila (1812.-2012.) i stoljeće pjesme „Krasna zemljo“ (1912.-2012.)*, Sveučilište Jurja Dobrile u Puli, Spomen dom sjedinjenja i slobode u Pazinu, 25. i 26. listopada 2012.

Godina 2012. pokazala se vrlo zanimljivom prilikom za obilježavanje i znanstvenu valorizaciju dva iznimno važna događaja u povijesti istarskih Hrvata – dvije stotine godina od rođenja biskupa Jurja Dobrile, središnje figure narodnog preporoda istarskih Hrvata, i stoljeće od nastanka jednog od simbola Istre, pjesme „Krasna zemljo“. Dvodnevni znanstveni skup *Dr. Juraj Dobrila (1812.-2012.) i stoljeće pjesme „Krasna zemljo“ (1912.-2012.)* održan je 25. i 26. listopada 2012. godine u Puli i Pazinu, a okupio je 20 povjesničara, crkvenih te kulturnih djelatnika, u organizaciji Istarske županije, Porečke i Pulske biskupije, Sveučilišta Jurja Dobrile u Puli, Državnog arhiva u Pazinu, Katedre Čakavskog sabora za povijest Istre Pazin, Instituta društvenih znanosti Ivo Pilar – Područnog centra Pula te Istarskog književnog društva „Juraj Dobrila“ Pazin. Uvodnim su ga govorima otvorili Robert Matijašić, rektor pulskog Sveučilišta, Vladimir Torbica, županijski pročelnik za kulturu te mons. Dražen Kutleša, predsjednik organizacijskog odbora i biskup Porečke i Pulske biskupije.

Dobrili su i hrvatska historiografija, kao i historiografija istarskih Talijana, posvetile značajan prostor, započevši s valorizacijom njegova rada neposredno nakon smrti 1882. godine, čemu su dijelom ili u cjelini posvećena čak tri rada s ovoga skupa (Petar Strčić, Slaven Bertoša i Markus Leideck). Među tom starijom historiografijom ističu se *Uspomene* velikog političkog oponenta biskupa Dobrile, Carla de Franceschija, *Korespondencija Rački-Strossmayer* urednika Ferde Šišića, raniji radovi Petra Strčića, zbornik urednika Ante Kalca u povodu 100-te obljetnice rođenja Jurja Dobrile (1912.), zbornik posvećen 100-toj obljetnici smrti biskupa Dobrile (1982.), kao i brojni radovi biskupa Bože Milanovića. Također, s druge strane valja napomenuti kako je neposredno nakon ovog znanstvenog skupa Markus Leideck, jedan od sudionika skupa, u ime Državnog arhiva u Pazinu priredio hvalevrijednu izložbu o Jurju Dobrili u povodu 200-te obljetnice njegova rođenja, popraćenu jako dobrim i sadržajnim katalogom. Osim toga, mladi je pulski znanstvenik Mihovil Dabo – također sudionik skupa – početkom 2013. uspješno obranio doktorsku tezu *Politička djelatnost Jurja Dobrile*. Sve ovo svjedoči o velikom historiografskom interesu koji je Juraj Dobrila budio i još uvijek budi među brojnim naraštajima.

Ovaj je znanstveni skup bio posvećen biskupu i preporoditelju Jurju Dobrili, ali i Matku Brajši Rašanu, pri čemu je glavnina interesa pripala upravo Dobrili. U drugom, brojem rado-va znatno manjem dijelu skupa, tri su autora iznijela svoje radove posvećene himni Družbe Sv. Ćirila i Metoda za Istru i njenom autoru Matku Brajši Rašanu.

Prvi dio (prvog dana) skupa započeo je referatom Petra Strčića *Hrvatska u doba Jurja Dobrile s posebnim naglaskom na Istru*. U uvodu je autor iznio pregled starijih izdanja posvećenih biskupu Dobrili. Ta je literatura, dio koje je autor prezentirao okupljenoj javnosti, već u desetljećima nakon Dobriline smrti, odnosno do propasti Dvojne Monarhije, bila obimna, što svjedoči o važnosti djelovanja ovog istarskog preporoditelja. U nastavku je autor iznio teritorijalno-političko, ali i crkveno stanje hrvatskih krajeva za vrijeme života biskupa Dobrile, s osobitom osvrtom na djelovanje Dobrile kao biskupa i preporoditelja. Pri tome, osobito su zanimljivi bili reci o razlozima snažnog povezivanja Dobrile sa Strossmayerovom južnoslavenskom idejom. Naime, kako je autor precizno pojasnio, Dobrila je bio svjestan sporosti dopiranja odjeka ilirskog pokreta iz Banske Hrvatske u Istru, što mu je, uz neuspjio

Kvaternikov pokušaj, bio jasan znak da Hrvati nemaju snagu za formiranja ikakve stabilnije upravne cjeline, pa makar i u sklopu Monarhije.

Sljedeće izlaganje je imao Ilija Jakovljević na temu *Teološki naglasci u korizmenim poslanicama biskupa Jurja Dobrile*, u kojem se osvrnuo na sadržaj biskupovih obraćanja vjernicima. U radu je autor s crkvenog stajališta pokušao pojasniti Dobrilinu teološku, ali i političku orijentaciju, što se očito pokazao kao preveliki zalogaj, budući da je radu nedostajalo i istraživačko pitanje i metodološka osnova, tako da je sve ostalo samo na nejasnom i lošem pokušaju.

Usljedio je rad Stipana Trogrlića *Proslava 100. obljetnice Dobrilina rođenja 1912. godine – povod polemikama između istarskih 'klerikalaca' i 'liberala'*. Autor ističe kako je taj događaj iskorišten za, tada aktualna, klerikalno-svjetočna sučeljavanja ondašnjeg crkvenog, vjerskog, političkog i društvenog miljea. U tom smislu su 'klerikalci' isticali Dobrilin ovozemaljski rad, ali uz stav da je djelovanje imalo nadnaravnu poruku Evanđelja, a 'liberali' njegov aktivni politički rad koji, prema njima, nije bio povezan s njegovom ulogom u Crkvi. Između te dvije struje, brodila je i treća, 'umjereno-katolička' struja, okupljena oko Naše sloge, sa stavom da se „pod Dobriline skute“ mogu smjestiti različite orijentacije i stavovi.

Mladen Juvenal Milohanić je u radu *Biskup Juraj Dobrila zastupnik naroda Istre u bečkom parlamentu* pokušao valorizirati Dobrilin zastupnički rad, posloživši njegove istupe prema vrsti sudjelovanja u nekoliko godina aktivnog političkog rada. U radu je autor zastupničko djelovanje biskupa Dobrile prikazao kao sveobuhvatnu borbu za boljitak istarskog puka, uz osobiti fokus na zahtjevima za poboljšanje kulturno-prosvjetnih prilika.

Mihovil Dabo je izložio referat *Manjak klera u doba biskupa Dobrile – vjersko, društveno i političko pitanje*, u kojem se iznosi jedan od ključnih problema brojnih dijeceza unutar Monarhije, pa tako i na području dviju istarskih biskupija, a to je manjak svećenika iz čega je proizlazila duhovna zapuštenost vjernika. S tim se poteškoćama, kao i s antagonizmom talijanskih svećenika prema Slavenima i obratno, Dobrila intenzivnije susretao nakon 1875. kada postaje biskup u Trstu. Prema autorovim riječima, Dobrila je te poteškoće neuspješno nastojao riješiti spajanjem Porečko-pulske i Tršćansko-koparske biskupije, te snažnijim ulaganjem u obrazovanje kroz otvaranje dječjačkog internata u Pazinu.

Nakon kraće pauze započeo je drugi panel skupa radom *Dobrila u vatikanskim arhivima* autora Tomislava Mrkonjića. Radom su javnosti predstavljena opsežna autorova istraživanja iz Vatikanskog tajnog (povijesnog) arhiva i Arhiva za izvanredne crkvene poslove iz kojih se na kritički način osvrnuo na pojedine aspekte djelovanja Jurja Dobrile, s osobitim naglaskom na njegov biskupski rad.

Maja Polić je izložila referat *Dobrila u korespondenciji Rački-Strossmayer* u kojem se pobavila intenzivnom prepiskom dvojice istaknutih ličnosti hrvatske povijesti XIX. stoljeća, s osobitim naglaskom na istarsko pitanje u nacionalno-integracijskim procesima. Prema autorici, Dobrila se učestalo spominje kao predvodnik prvog vala narodnog preporoda u Istri, osoba naglašenog karitativnog djelovanja, te kao središnja ličnost crkvenog, kulturnog i političkog života Istre.

Usljedila je Alida Perković koja je predstavila rad *Djelovanje Jurja Dobrile na planu gospodarstva*. U radu je osobito stavljen naglasak na neravnomjeran razvoj istarskog poluotoka, što se osobito isticalo intenzivnim razvojem glavne ratne luke Dvojne Monarhije, za razliku od relativne zapuštenosti ostatka Istre. Pri tome se ističe uloga biskupa Dobrile koji se svojim zastupničkim djelovanjem u Carevinskom vijeću protivio takvom nesrazmjeru, ali još i više zalaganjem za opće poboljšanje gospodarskih prilika u Istri.

Nevio Šetić je izložio referat *Značaj Jurja Dobrile danas* u kojem je nastojao pronaći vezivnu nit između djelovanja biskupa Dobrile, s osobitim naglaskom na preporodni rad, s drugim valom istarskih preporoditelja iz 1880-ih, te antifašista, pripadnika NOP-a, te najnovijom generacijom koja se istakla zaslugama za neovisnost Republike Hrvatske. Unatoč zanimljivoj ideji, ostao je dojam svojevrstne nategnutosti ovakve veze, dijelom i zbog kompleksnosti teme kojoj se možda nije pristupilo s dovoljnom pozornošću.

Posljednji govornik prvoga dana skupa bio je gost iz Italije Giuseppe Cuscito s radom *Biskupska vladavina mons. Jurja Dobrile u Tršćanskoj i Koparskoj biskupiji (1875.-1882.)*, pri čemu je osobiti naglasak stavljen na posljednje godine službe Jurja Dobrile – tijekom biskupovanja u Trstu.

Na koncu prvog dana uslijedilo je predstavljanje knjige Mladena Juvenala Milohanića *Dr. Juraj Dobrila glasnik istine, branitelj naroda i Crkve*.

Drugi je dan skupa održan u Pazinu, kako je to već spomenuto u uvodnome dijelu prikaza. Kratke su pozdravne govore iznijeli Josip Šiklić i Galiano Labinjan ispred organizatora, gradonačelnik Renato Krulčić u ime grada Pazina, te već spomenuti mons. Dražen Kutleša, predsjednik organizacijskog odbora i biskup Porečki i Pulski.

Josip Bratulić je otvorio prvi panel izlaganja radom na temu *Juraj Dobrila i Zagreb*. U uvodu autor podsjeća na Dobrilinu ulogu u hrvatskim i međunarodnim okvirima, kao i povezanost sa zagrebačkim intelektualcima svoga vremena. Rad, zapravo, ističe činjenicu kako se Dobrila školovao u iznimno važnim središtima, pri čemu je kontaktirao s vodećim intelektualcima, osobito onima koje povezujemo uz preporodni kontekst. Tako je Karlovac, prema autoru, prije 1835. bio grad većih mogućnosti od Zagreba. Premda je Zagreb Dobrila prvi put posjetio tek pred smrt, tijekom školovanja u Karlovcu, Gorici i Beču ostvario je brojne kontakte s istaknutim Zagrepčanima, koje je itekako koristio komunicirajući s prvacima narodnog preporoda kao što su bili Ljudevit Gaj, Fran Kurelac, Ivan Derkos, a koje je sve upoznao u gimnaziji u Karlovcu. Druga je važna obrazovna destinacija Beč, gdje upoznaje Strossmayera i Frana Volarića, što će odrediti njegovu kasniju vezu s vodećim ličnostima kulturno-političkog miljea tadašnje Banske Hrvatske i Slavonije. Na koncu, autor ističe kako je Dobrila u svojem preporodnom radu uvijek pogledavao prema Zagrebu od kojeg je uvijek očekivao pomoć.

Sljedeći izlagač bio je Slaven Bertoša s radom *Juraj Dobrila u suvremenoj istarskoj historiografiji*. Rad skreće pozornost na novija historiografska dostignuća – od 1980-ih – pri čemu se ističu skoro svi značajniji istarski historioografi, što svjedoči o velikome značaju Jurja Dobrile u istarskom, ali i hrvatskome kontekstu.

Marko Medved je radom *Disertacija Jurja Dobrile o sakramentu ispovijedi u nauku crkvenih otaca* analizirao doktorsku tezu biskupa Dobrile, pri čemu je istakao njezin cilj, vrijeme nastanka i kontekst vremena u kojem je nastala te ocjenu i značaj Dobrilinog pisanog djela. Uslijedio je rad Jasne Ćurković Nimac *Gljučne poruke u Dobrilinim poslanicama*. Rad je koncipiran u dva dijela, pri čemu su za oba korištene brojne poslanice koje je ovaj istarski prvak pisao u razdoblju 1858.-1881. U prvom dijelu te poslanice analizira s obzirom na tri ključna parametra: povijesne prilike, obitelj i školovanje, dok se u drugom dijelu središnje teme mijenjaju, pa autorica propitkuje Dobriline riječi o ulozi papinstva, odnosu Crkve i svijeta, socijalnim pitanjima i sl.

Teodora Fonović Cvijanović u radu *Jezične značajke Dobriline poslanice iz 1867. godine* razmotrila je lingvističku stranu Dobrilina djelovanja, pri čemu je iznesena i jezična situacija

na istarskom poluotoku s osobitim osvrtom na vezu između preporodnog pokreta u sjevernoj Hrvatskoj te onog na poluotoku utjelovljenu u liku Jurja Dobrile. U središtu njezina izlaganja su pravopisne postavke istaknute u *Pravopisu jezika ilirskoga* Josipa Partaša, kao i gramatičke zakonitosti koje su propagirali predstavnici zagrebačke filološke škole – Vjekoslav Babukić, Antun Mažuranić, Adolfo Veber Tkalčević i dr. Sam opis izvornoga teksta trebao bi dodatno osvjetliti jezik Jurja Dobrile u drugoj polovici XIX. st.

Sljedeće izlaganje imao je Markus Leideck na temu *Prikupljanje arhivskih izvora o Jurju Dobrili od 1882. do 2012. godine*. Rad ističe kako je interes za pisanim tragovima o Dobrili bio velik od trenutka njegove smrti 1882., uz napomenu kako je Dobrilin osobni fond sačuvan tek u fragmentima, dok njegova bogata privatna korespondencija uopće nije sačuvana. Autor donosi pregled najvažnijih autora i publikacija koji su objavljivali izvorne dokumente o Dobrilinom životu te ističe ulogu Državnog arhiva u Pazinu koji već od prije sadrži brojne fondove s izravnim ili neizravnim vijestima o biskupovim aktivnostima kao i projekt prikupljanja izvornog arhivskog gradiva o njemu iz drugih institucija. S obzirom da je rad napisan s arhivističkog stajališta pa na iscrpan način navodi brojne izvore, predstavlja vrlo vrijednu zbirku koja može olakšati posao svakom budućem istraživanju lika i djela biskupa Jurja Dobrile.

Josip Grbac je izložio referat na temu *Juraj Dobrila – kršćanski moral jučer i danas*, kroz koji je pokušao prikazati biskupova razmišljanja o nekim pitanjima u odnosu Crkve i vjernika. Autor je nastojao iznijeti sintezu Dobrilinog viđenja svijeta kroz predanost religiji i čistunstvu, što se može uočiti u poznatoj sintagmi „o neraskidivosti braka između vjere i morala“, koju je Dobrila intenzivno koristio. S obzirom na karakter i temu skupa možda i nije začuđujuće slušati izlaganje koje je bilo više teološki pravorijek no znanstveni rad.

Kako je istaknuto u uvodu, posljednja tri izlagača su iznijeli referate na drugopostavljenu temu znanstvenog skupa. Prvi među njima se predstavio Nikola Lovrinić radom *Krasna zemljo, Istro mila – povodom 100. obljetnice skladanja istarske himne*. U radu se ističe uvjerenje kako je ovo prvi temeljitiji tekst o istarskoj himni i autoru stihova Ivanu Cukonu, odnosno autoru glazbe Matku Brajši Rašanu, a koji je ostvaren praćenjem novinskih napisa tijekom XX. stoljeća.

Rad *Glazbena ostavština Matka Brajše Rašana* autorstvo je Ivane Paule Gortan a u njegovu je središtu analiza Brajšine kulturno-umjetničke djelatnosti na polju glazbenog stvaralaštva. Izlaganje je završeno uvodnim dijelom njegove skladbe „Tebe Boga hvalimo“ čime je udahnuta određena živost među sudionicima i posjetiteljima skupa.

Posljednje i vrlo zapaženo izlaganje imala je Lada Duraković na temu *Prijatelji i podupiratelji: Prvih deset godina djelovanja zbora „Matko Brajša Rašan“ (1951.-1961.)*. Autorica se odmah na početku izlaganja osvrnula na činjenicu da tema njena rada nije skladatelj Brajša, nego istaknuti zbor koji pod njegovim imenom u Puli djeluje već više od šest desetljeća. U radu je obrađeno prvih deset godina njihova djelovanja o čemu se informirala ponajviše na temelju arhivskih dokumenata te dnevnoga tiska. Zaključila je kako je zbor tijekom tih godina konstantno rastao i promovirao kulturnu svijest diljem socijalističke Jugoslavije, ali i djela domaćih istarskih i jugoslavenskih autora.

Uslijedila je kraća rasprava tijekom koje su pojedini posjetitelji i sudionici istakli važnost proučavanja ove teme u vremenu koje tek slijedi, osobito kroz pregled bogate arhivske građe u Trstu i Beču, ali i njenu popularizaciju, osobito među mlađim naraštajima. Skup je svečano zaključen pjevanjem istarske himne „Krasna zemljo“; zapjevali su i svi nazočni u konferencijskoj dvorani.

Ovaj je znanstveni skup uspješno realiziran, čime je iskazana dobra suradnja među mnogobrojnim organizatorima. Sa znanstveno-stručnog aspekta, valja izreći pohvalu da su pojedina pitanja o istarskoj povijesti iscrpno i metodološki precizno rasvijetljena, kao i tome da je sam redosljed izlagača dobro pogođen – prvi je rad imao iskusan znanstvenik koji je iznio neke opće političke i društvene prilike vremena o kojem je bilo riječ, kao i prikaz starije literature o Dobrili, čime su na neki način otvorena vrata novim historiografskim dostignućima. S druge strane, kritike ide na račun pojedinih izlagača zbog slabijeg poznavanja metodologije znanstvenog rada, ali i zbog samog načina izlaganja radova, pri čemu se misli na suhoparno čitanje teksta, što itekako doprinosi dinamici izlaganja, ali i cijelog skupa.

Na koncu, valja spomenuti i širok izbor tema koje su bile zastupljene na ovom skupu, što svjedoči o važnosti lika i djela biskupa Dobrile premda taj podatak u sebi krije i jednu zamjerku. Naime, dijelom očekivano, dominirale su uže crkvene teme (7 radova), ali su radovi tih autora, mahom pripadnika klera i teologa po zvanju, kvalitetom bili osjetno ispod razine znanstvenog skupa. Takvi su radovi često bili slabi u metodološkome pristupu s naglašenim nabranjem poznatih crtica iz života Jurja Dobrile, ili su bili naglašeno propovjednog karaktera, pri čemu je, stječe se dojam, biskup Dobrila poslužio samo kao povod. S druge strane, teme iz političke povijesti (5 radova), društvene (4 rada), te po jedan iz lingvistike, arhivistike, gospodarstva te historiografije pružile su uvid u novija istraživanja koja itekako nadopunjuju sliku o ovom važnom istarskom preporoditelju. Također, primjetna je i znatna prevaga u broju radova posvećenih Jurju Dobrili u odnosu na radove posvećene stihovima Krasne zemlje, no to je očito samo mjerilo historiografskog interesa.

Mladen Majušević